

Zachycení ekonomických vztahů ČR k zahraničí v národních účtech v letech 1995 až 2006

1. Základní charakteristika zahraničního obchodu

- Podstatně rychlejší růst obrátu zahraničního obchodu než HDP**

Vývoz a dovoz zboží a služeb se nominálně (hodnotově) i reálně (objemově) vyvíjely v celém sledovaném období rychleji než zbývající souhrnné ukazatele národních účtů, s výjimkou mimořádně rychlého růstu čistých prvotních důchodů nerezidentům. Za jedenáct let, do roku 2006 ve srovnání s rokem 1995, se zvýšila hodnota celkového vývozu 3,3násobně, v tom vývozu zboží 3,9násobně a služeb 1,6násobně a hodnota celkového dovozu 2,9násobně, v tom dovozu zboží 3,1násobně a služeb 1,9násobně. Výsledkem většího zvýšení hodnoty vývozu než dovozu se saldo zahraničního obchodu změnilo z celkového schodku 63,5 mld. Kč, v tom schodku ve zboží 107,8 mld. Kč a přebytku ve službách 44,3 mld. Kč za rok 1995 na celkový přebytek 102,9 mld. Kč, v tom ve zboží 68,2 mld. Kč a ve službách 34,7 mld. Kč v roce 2006. V tomtéž období se reálně zvýšil celkový vývoz 1,95násobně, v tom vývoz zboží 2,70násobně a služeb pouze o 7,3 % a celkový dovoz 1,89násobně, v tom dovoz zboží 2,09násobně a služeb o 93,4 %. Z toho vyplývá, že ke zvýšení cenové hladiny celkového vývozu o 11,5 % došlo při mírném růstu cen vyváženého zboží (o 4,5 %) a podstatně větším zvýšením cen vyvážených služeb (téměř o polovinu). Na nepatrné zvýšení cenové hladiny celkového dovozu (0,5 %) působil růst cen dováženého zboží o 1,3 % a pokles cen dovážených služeb o 4,2 %. Příznivé směnné relace (110,9 %) znamenající obchodní zisk (zisk z národní práce realizované na zahraničních trzích) byly podstatně více ovlivněny cenovými poměry a transakcemi ve službách než ve zboží, neboť zatímco směnné relace v obchodě se zbožím se zvýšily pouze o 3,2 %, v obchodě se službami vzrostly o značných 55,9 %. Přesto zahraniční obchod se službami dlouhodobě zaostal za zbožovými operacemi, což se nepříznivě projevilo ve vývoji ekonomiky zejména od roku 2001, kdy saldo obchodu se službami působilo negativně na zvyšování HDP.

Tab. č. 1 Vývoj zahraničního obchodu

	Roky			Roční průměr	2006 proti 1995	2006	2006	2006
	1995	2000	2006			1995	2000	1995
	v mld. Kč běžných cen					Průměrná roční změna v % ze stálých cen		
Vývoz celkem	744,1	1 387,4	2 448,2	1 443,7	1 704,1	9,2	11,3	10,3
v tom zboží	554,3	1 121,1	2 144,0	1 196,1	1 589,7	11,8	13,3	12,7
služby	189,8	266,3	304,2	247,6	114,4	0,6	0,7	0,6
Dovoz celkem	807,6	1 453,5	2 345,3	1 471,9	1 537,7	9,6	10,5	10,1
v tom zboží	662,1	1 241,9	2 075,8	1 265,5	1 413,7	10,4	11,2	10,8
služby	145,5	211,6	269,5	206,4	124,0	5,8	6,5	6,2

Tento celkový pohled na dlouhodobý vývoj zahraničního obchodu rovněž ukazuje na oslabování pozice služeb v národohospodářském koloběhu důchodů. Při měření ročních odchylek od průměrů v běžných cenách se ukazuje, že zatímco rozdíl mezi rokem 2006 a dvanáctiletým průměrem u zbožových operací (vývoz méně dovoz) byl kladný 15,2 p.b., u transakcí ve službách byl záporný 7,7 p.b.

- Vysoký předstih růstu vývozu zboží před HDP zejména od roku 2001**

Předstihy růstu vývozu i dovozu, zejména zboží před produkčními charakteristikami a složkami domácí realizované poptávky i efektivní nabídky každoročně i za celé období byly výrazné, přičemž značně se změnily vzájemné proporce (poměry) mezi zahraničně ekonomickými transakcemi a domácí tvorbou zdrojů i jejich užitím. V úhrnu za dvanáct let (roky 1995 až 2006) hodnota celkového vývozu dosáhla 17 324,8 mld. Kč, což představovalo v poměru k hodnotě produkce jednu čtvrtinu, k hrubým národním konečným výdajům více než tři pětiny a k celkovým konečným výdajům dvě pětiny. V průběhu celého období se tyto i další intenzitní charakteristiky každoročně zvyšovaly. Poměr hodnoty celkového vývozu k hrubým národním konečným výdajům vzrostl nejvíce a k úhrnné poptávce nejméně. V roce 2006 na 1000 Kč hrubých národních

Zachycení ekonomických vztahů ČR k zahraničí v národních účtech v letech 1995 až 2006

konečných výdajů připadlo vývozu za 785 Kč, což bylo více o 299 Kč než v roce 1995. Vývozu za 445 Kč na 1000 Kč úhrnné poptávky připadlo v roce 2006, což znamenalo zvýšení o 115 Kč. Hodnota celkového dovozu v úhrnu za dvanáct let dosáhla 17 662,8 mld. Kč, a to představovalo v poměru k hodnotě produkce nepatrně více než čtvrtinu, zdrojům k dispozici pro konečné výdaje necelé dvě pětiny a hrubým národním konečným výdajům více než tři pětiny (63,1 %). Ve sledovaném období se celkový dovoz zvýšil nejvíce v poměru k hrubým národním konečným výdajům a nejméně k úhrnné nabídce. Na 1000 Kč hrubých národních konečných výdajů v roce 2006 připadlo dovozu za 752 Kč, tj. o 224 Kč více než v roce 1995. Dovozu za 426 Kč připadlo na 1000 Kč úhrnné nabídky v roce 2006, což znamenalo zvýšení pouze o 68 Kč.

Tab. č. 2 Vývoz a dovoz v poměru k základním ukazatelům účtů výrobků a služeb

	1995	2006	Změna v			1995	2006	Změna v	
	Kč		%			Kč		%	
Vývoz v poměru k					Dovoz v poměru k				
- produkci	212	291	79	37,3	- produkci	231	278	47	20,3
- HDP	507	760	253	49,9	- HDP	551	728	177	32,1
- národním konečným výdajům	486	785	299	61,5	- národním konečným výdajům	528	752	224	42,4
úhrnné poptávce	330	445	115	34,8	- úhrnné nabídky	358	426	68	19,0

• **Zrychlování růstu obratu zboží a zpomalování růstu obratu služeb**

V základní struktuře celkového vývozu a dovozu došlo ke zcela odlišnému vývoji; v poměru k hlavním charakteristikám účtů výrobků a služeb i navazujícím ukazatelům, kdy se obrat zboží zvyšoval a obrat služeb zejména příjmy za služby snižoval, takže zatímco např. v poměru k HDP vývoz zboží ze jedenáct let vzrostl o 76,2 %, tak vývoz služeb klesl o 27,1 %. Ještě více se snižoval vztah mezi vývojem příjmů za služby a úhrnnou poptávkou. Na 1000 Kč domácí realizované poptávky v roce 2006 připadlo vývozu zboží za 701 Kč, což ve srovnání s rokem 1995 bylo více o 335 Kč. Vývozu služeb za 1000 Kč připadlo na 1000 Kč domácí poptávky v roce 2006, avšak to bylo méně o pětinu než v roce 1995. Na 1000 Kč domácí efektivní nabídky připadlo dovozu zboží za 657 Kč v roce 2006 a ve srovnání s rokem 1995 to bylo více o 201 Kč. Ještě rychleji se zvýšil poměr dovozu zboží k hrubým národním konečným výdajům. Dovoz služeb za 85 Kč na 1000 Kč domácí nabídky v roce 2006 byl nižší o 15 Kč než v roce 1995.

Příjmy a výdaje za služby v poměru ke všem základním produkčním i důchodovým charakteristikám klesaly a navíc vztah mezi vyšší hodnotou vývozu než dovozu služeb se do roku 2006 ve srovnání s rokem 1995 snížil o 13,4 %.

Tab. č. 3 Vývoz a dovoz zboží a služeb v poměru k základním ukazatelům účtů výrobků a služeb

na 1000 Kč v běžných cenách									
	1995	2006	Změna v			1995	2006	Změna v	
	Kč			%		Kč			%
Vývoz zboží k					Dovoz zboží k				
- HDP	378	666	288	76,2	- HDP	452	644	192	42,5
- národním konečným výdajům	362	688	326	90,1	- národním konečným výdajům	433	666	233	53,8
- domácí poptávce	366	701	335	91,5	- domácí nabídky	456	657	201	44,1
- úhrnné poptávce	246	390	144	58,5	- úhrnné nabídky	293	378	85	29,0
Vývoz služeb k					Dovoz služeb k				
- HDP	129	94	- 35	-27,1	- HDP	99	84	- 15	- 15,2
- národním konečným výdajům	124	97	- 27	-21,8	- národním konečným výdajům	95	86	- 9	- 9,5
- domácí poptávce	125	100	- 25	-20,0	- domácí nabídky	100	85	- 15	-15,0
- úhrnné poptávce	84	55	- 29	-34,5	- úhrnné nabídky	65	49	- 16	-24,6